

Revisiun parziala

Lescha davart il sustegn da persunas basegnusas (LS; DG 546.250)

Restituziun da prestaziuns da sustegn tenor il dretg d'agid social

Rapport explicativ

Settember 2023

Cuntegn

1	SITUAZIUN DA PARTENZA E BASEGN D'AGIR	2
2	REGULAZIUN ACTUALA EN IL CHANTUN GRISCHUN	2
2.1	BASA LEGALA	2
2.2	RETRATGA ILLEGALA D'AGID SOCIAL	3
2.3	RETRATGA LEGALA D'AGID SOCIAL	3
3	REALISAZIUN EN LAS VISCHNANCAS	4
3.1	EVALUAZIUN	4
3.2	RESULTATS	4
4	NOVA REGULAZIUN PER LA RESTITUZIUN DA PRESTAZIUNS DA SUSTEGN	5
4.1	RESTITUZIUN ORD ENTRADAS DA GUDOGN	6
4.2	AUGMENT DA LA FACULTAD	8
5	CAS SPEZIALS TAR LA RESTITUZIUN	9
5.1	AGID SOCIAL RETRATG DURANT IN'EMPRIMA SCOLAZIUN	10
5.2	PRESTAZIUNS EN CONNEX CUN MESIRAS D'INTEGRAZIUN PROFESSIUNALAS E SOCIALAS	11
5.3	PRESTAZIUNS LIADAS A LA SITUAZIUN EN IL ROM DA CUSTS DA SANADAD CHASCHUNADS D'IN IMPEDIMENT	12
5.4	PREMIAS RESTANTAS SUENTER LA DEDUCZIUN DA LA REDUCZIUN INDIVIDUALA DA LAS PREMIAS	12
5.5	PRESTAZIUNS DA LIBRA CIRCULAZIUN	13
5.6	RESUMAZIUN CONCERNENT CAS SPEZIALS	13
6	EXPLICAZIUNS TAR LAS NOVAS DISPOSIZIUNS	14
7	CONSEQUENZAS FINANZIALAS E PERSUNALAS	16
7.1	CONSEQUENZAS FINANZIALAS	16
7.2	CONSEQUENZAS PERSUNALAS	16
8	ENTRADA EN VIGUR	16

1 Situaziun da partenza e basegn d'agir

Cun l'incumbensa Holzinger-Loretz concernent l'annullaziun da l'obligaziun da restituziun per persunas giuvinas creschidas durant l'emprima scolaziun, inoltrada en la sessiun da zercladur 2021, dueva la Regenza vegnir incumbensada d'annullar l'obligaziun da restituir ils custs da sustegn per ina persuna maiorena durant sia emprima scolaziun fin il pli tard, cura ch'ella ha cumplenì ses 25avel onn da vita.

En sia resposta dals 24 d'avust 2021 (prot. nr. 763/2021) ha la Regenza proponì al Cussegl grond da midar l'incumbensa qua avant maun sco suonda:

La Regenza suttametta al Cussegl grond ina missiva davart l'annullaziun da l'obligaziun da restituir las prestaziuns d'agid social per persunas giuvinas creschidas durant l'emprima scolaziun ed examinescha ultra da quai la regulaziun vertenta concernent l'obligaziun da restituir las prestaziuns d'agid social per tut las persunas basegnusas.

Il Cussegl grond ha acceptà l'incumbensa en la sessiun d'october 2021 en il senn da la dumonda da la Regenza cun 90 cunter 0 vuschs tar 0 abstenziuns.

2 Regulaziun actuala en il chantun Grischun

2.1 Basa legala

La restituziun (e la surannaziun) da prestaziuns da sustegn è reglada en l'art. 11 da la Lescha davart il sustegn da persunas basegnusas (Lescha chantunala da sustegn, LS; DG 546.250):

- Sche las relaziuns da facultad u da gudogn da la persuna sustegnida sa megliereschan, sto ella restituir senza tschains l'agid ch'ella ha retratg durant ils ultims 15 onns. La restituziun dastga avoir lieu mo, per quant che quai na chaschuna nagina nova basegnusadad (art. 11 al. 2 LS).
- In sustegn ch'è vegnì retratg en moda illegala sto vegnir restitui cun tschains (art. 11 al. 3 LS).
- L'autorità da sustegn ha il dretg sin il relasch da la persuna sustegnida a norma da l'agid prestà (art. 11 al. 4 LS).
- Il dretg da restituziun surannescha envers la persuna sustegnida 15 onns suenter l'ultim pajament d'ina prestaziun ed envers las ertavlas ed ils ertavels da la persuna sustegnida 1 onn suenter il cumenzament da l'ierta (art. 11 al. 5 LS).
- Custs da sustegn per la participaziun a programs d'occupaziun u a purschidas da lavur dal segund martgà da lavur na suttastattan betg a l'obligaziun da restituziun (art. 11 al. 7 LS).

2.2 Retratga illegala d'agid social

Prestaziuns d'agid social retratgas illegalmain ston en mintga cas vegnir restituidas, sco che quai è previs en l'art. 11 al. 3 LS. D'agid social retratg illegalmain discurran ins, sche prestaziuns da sustegn èn vegnidas obtegnidas cun far indicaziuns nunvairas u incumpletas u sche midadas relevantas per il sustegn n'èn betg vegnidas annunziadas u betg a temp. Cun excepziun d'eventuals aspects penalmain relevants en connex cun l'agid social retratg illegalmain è er il scumond da l'enrigitment illegal in motiv per betg desister d'ina restituziun. En vista a quests fatgs na dovri nagina midada en l'art. 11 al. 3 LS, tant pli che quest gener da restituziun n'è er betg object da l'incumbensa Holzinger-Loretz.

En quest senn sa refereschon las explicaziuns en il rapport qua avant maun, cura ch'i va per la restituziun, adina sin l'agid social ch'è vegnì retratg legalmain.

2.3 Retratga legala d'agid social

Tenor l'art. 11 al. 2 LS ston persunas sustegnidas restituir senza tschains l'agid retratg durant ils ultims 15 onns, sche lur relaziuns da facultad u da gudogn sa megliereschon. La restituziun dastga avoir lieu mo, per quant che quai na chaschuna nagina nova basegnusadad.

Las vischnancas han ina gronda libertad da decider, cura ch'i sa tracta d'exequir questa disposiziun. Ni en la lescha ni en las Disposiziuns executivas tar la Lescha chantunala da sustegn (DEtLS; DG 546.270) na vegnan fatgas ulteriuras explicaziuns davart la dumonda, tge ch'ins sto chapir sut meglierament da las relaziuns da facultad u da gudogn u sut basegnusadad. La vischnanca decida davart la dumonda, quant da la facultad e da las entradas che po u duai vegnir resguardà per la restituziun da debits da l'agid social. En quest connex vegnan las Directivas da la Conferenza svizra da l'agid social (Directivas da la COSAS) consultadas sco sustegn. La pratica en las vischnancas chaschuna dentant inegalitads sin plaun chantunal. Entant che intginas vischnancas suondan las recumandaziuns da las Directivas da la COSAS, na permettun autras vischnancas nagins imports libers. Tar la restituziun ord entradas da gudogn è la situaziun sumeglianta. Tschertas vischnancas calculeschan l'import ch'è da restituir mensilmain tenor las Directivas da la COSAS, entant che autras vischnancas fan in'atgna calculaziun. Uschia n'è in proceder unitar betg garantì en il chantun Grischun. Quai na garante-scha ni segirezza giuridica ni – sco menziunà – egualitad giuridica.

Il dretg da restituziun surannescha 15 onns suenter l'ultim pajament da prestaziuns. Sche la surannaziun è entrada en vigur, vul quai dir ch'ina pretensiun, ch'exista atgnamain envers il debitor, na po betg pli vegnir fatga valair. Sche la surannaziun vegn interrutta da la vischnanca, cumenza il termin da surannaziun da nov. Las autoritads ed uschia er las vischnancas ston resguardar d'uffizi la surannaziun.

3 Realisaziun en las vischnancas

3.1 Evaluaziun

Durant la perioda dals 10 da mars 2023 fin ils 11 d'avrigl 2023 ha l'Uffizi chantunal dal servetsch social interrogà las vischnancas davart l'execuziun concreta da l'obligaziun da restituziun, tranter auter er davart las restituziuns respectivas dals cas ch'èn vegnids serrads giu tranter il 1. da schaner 2017 ed ils 31 da december 2022.

59 da las 101 vischnancas dumandadas han emplenì il questunari (procentuala da respostas 58,4 pertschient). 34 da 101 vischnancas dumandadas han mess a disposiziun las datas davart las restituziuns dals cas serrads giu tranter il 1. da schaner 2017 ed ils 31 da december 2022 a l'Uffizi chantunal dal servetsch social (procentuala da respostas 33,7 pertschient). Ina vischnanca ha furnì ils imports sco er ulteriuras infurmaziuns per ils onns 2011 e 2012. Per evaluar ils imports effectivs da las restituziuns han ins pudì recurrer a 687 cas d'agid social.

3.2 Resultats

Da las 59 vischnancas che han participà a l'enquista, n'han tschintg pajà nagin agid social durant ils ultims 5 onns. 43 da las ulteriuras 54 vischnancas pretendan ina restituziun da las prestaziuns d'agid social (quai correspunda a stgars 80 pertschient).

Tar personas giuvnas creschidas han quatter da 43 vischnancas prevesì in proceder spezial. Perquai ch'i sa tracta tar questas quatter vischnancas da vischnancas cun ina gronda populaziun, è pertutgà in grond dumber da cas da quest proceder spezial. En duas da questas quatter vischnancas na vegn il dretg da restituziun betg fatg valair tar personas giuvnas creschidas. Ina da questas quatter vischnancas fa valair il dretg da restituziun tar ils geniturs, entant ch'ina autra vischnanca desista da la restituziun per la perioda da l'emprima scolaziun. La finamira da l'incumbensa Holzinger-Loretz vegn pia gia realisada en duas vischnancas.

L'evaluaziun dals 687 cas d'agid social mussa, ch'igl è vegnì pajà agid social legal ch'è sutta-mess a l'obligaziun da restituziun en la dimensiun da tut en tut 16 096 044.17 francs. Da questa summa èn 2 138 772.15 francs vegnids restituids. Quai correspunda a circa 13 pertschient. Ins na po dentant far naginas indicaziuns davart la dumonda, sche la premissa da las relaziuns favuraivlas senza ina nova basegnusadad è vegnida cuntanschida tar la summa totala da 16 096 044.17 francs, resp. sche l'entir import è vegnì mess a quint.

Durant la medema perioda èn dal rest vegnids restituids 18 861.35 francs da 63 441.95 francs (var 30 pertschient) ch'èn vegnids retratgs illegalmain sco prestaziuns d'agid social e 4 491 995.90 francs da 8 102 774.50 francs (var 55 pertschient) ch'èn vegnids retratgs sco pajaments d'agid social anticipads.

Quota da restituziun tar 687 cas d'agid social en 34 vischnancas per prestaziuns d'agid social tranter il 01-01-2017 ed ils 31-12-2022

Gener da l'agid social	Agid social	Agid social	<i>Imports</i>	<i>Imports</i>	Quota da restituziun
	pajà en tut (francs)	da restituir (francs)	<i>restituïds (francs)</i>	<i>anc averts (francs)</i>	
retratg legalmain	17 523 028.95	16 096 044.17	2 138 772.15	13 657 272.02	13,29 %
retratg illegalmain	63 441.95	63 441.95	18 861.35	44 580.60	29,73 %
pajà anticipadamain	8 102 774.50	8 102 774.50	4 491 995.90	3 610 778.60	55,44 %

4 Nova regulaziun per la restituziun da prestaziuns da sustegn

Per cumenzar stoi vegnir menziunà, ch'ins sto desister tant d'ina renunzia cumpletta d'ina restituziun sco er d'ina restituziun cumplaina.

Ina renunzia cumpletta da la restituziun da prestaziuns d'agid social signifitgass, che las prestaziuns da sustegn da l'agid social fissan da considerar sco contribuziuns à fonds perdu. Tras in sustegn senza cundiziuns, senza obligaziun da restituziun, vegnissan las personas sustegnidas deliberadas da la responsabladad per sasezzas e per lur bains necessaris per viver. Tut las entradas e valurs da facultad da las personas sustegnidas anteriuramain fissan protegidas da pretensiuns respectivas. Ch'il maun public resp. la communitad cumpetenta duess d'emprim ennà desister d'ina restituziun da l'agid social, na para acceptabel ni dal punct da vista giuridic ni dal punct da vista sociopolitic. Nagin chantun da la Svizra na desista dal rest cumplettamain d'ina restituziun.

D'ina obligaziun da restituziun cumpletta da l'agid social ston ins medemamain sa distanziar. D'ina vart na pudess uschia betg vegnir realisada l'incumbensa dal Cussegl grond. Da l'autra vart avess quai en la pratica la consequenza, che tut las prestaziuns, che vegnan en general subsumadas sut la noziun agid social, vegnissan messas en il medem satg e qualifitgadas sco debits d'agid social. Tant areguard il circol da las personas che retiran agid social sco er areguard las differentas furmas da prestaziun entaifer l'agid social economic resultass sco consequenza ina generalisaziun e pauschalisaziun nundifferenziada, che fiss effectivamain nungiustificada e sproporziunada.

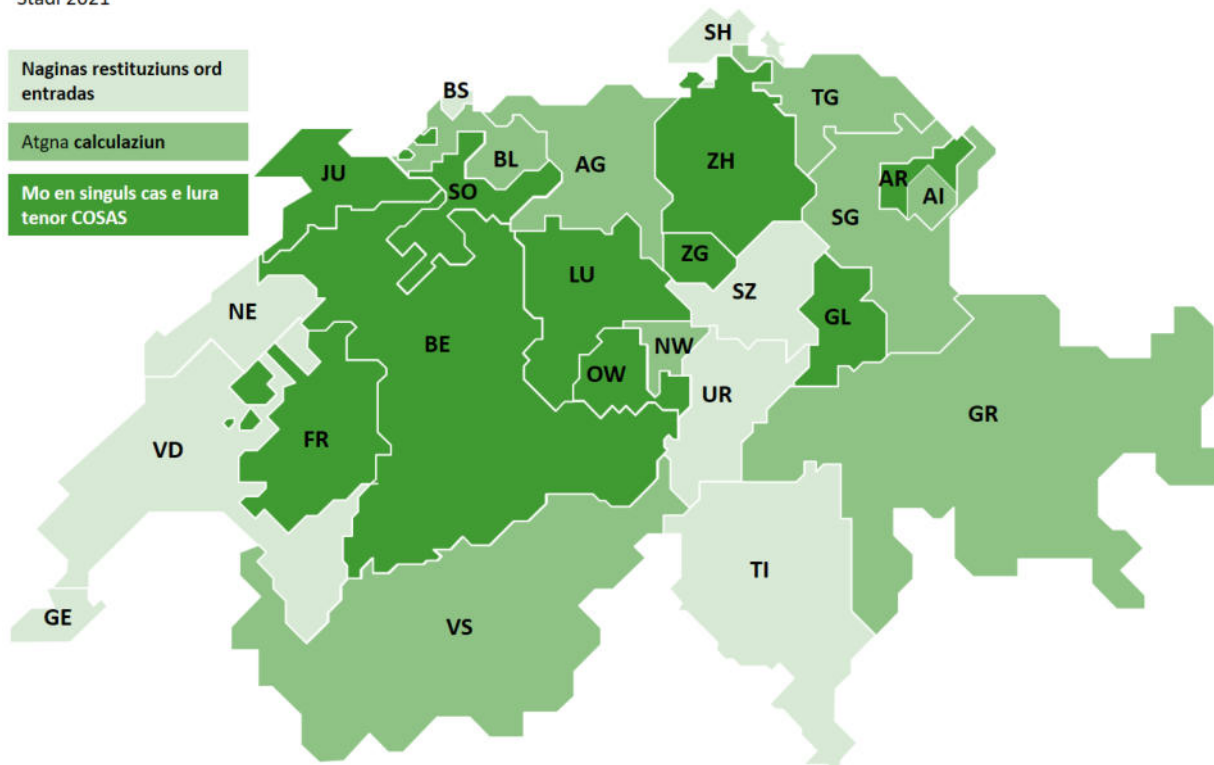
Perquai sto il chantun Grischun sa basar sin in model differenzià.

4.1 Restituziun ord entradas da gudogn

Las Directivas da la COSAS recumondan da desister da far valair ina restituziun en cas da relaziuns favuraivlas pervia d'entradas da gudogn. Sche la lescha (chantunala) prevesa tuttina in'obligaziun da restituziun ord entradas da gudogn, recumondan las Directivas da la COSAS da conceder ina limita d'entradas generusa. Per la restituziun vul quai dir, ch'i na duain betg vegnir resguardadas tut las entradas che surpassan il basegn. Actualmain prevesan 18 chantuns (AR, BS, BE, FR, GE, GL, JU, LU, NE, OW, SH, SZ, SO, TI, UR, VD, ZG, ZH) u nagina obligaziun da restituziun ord entradas da gudogn u mo en cas singuls ina tala restituziun (e sche, lura tenor las Directivas da la COSAS).

Restituziun da l'agid social ord entradas

Stadi 2021

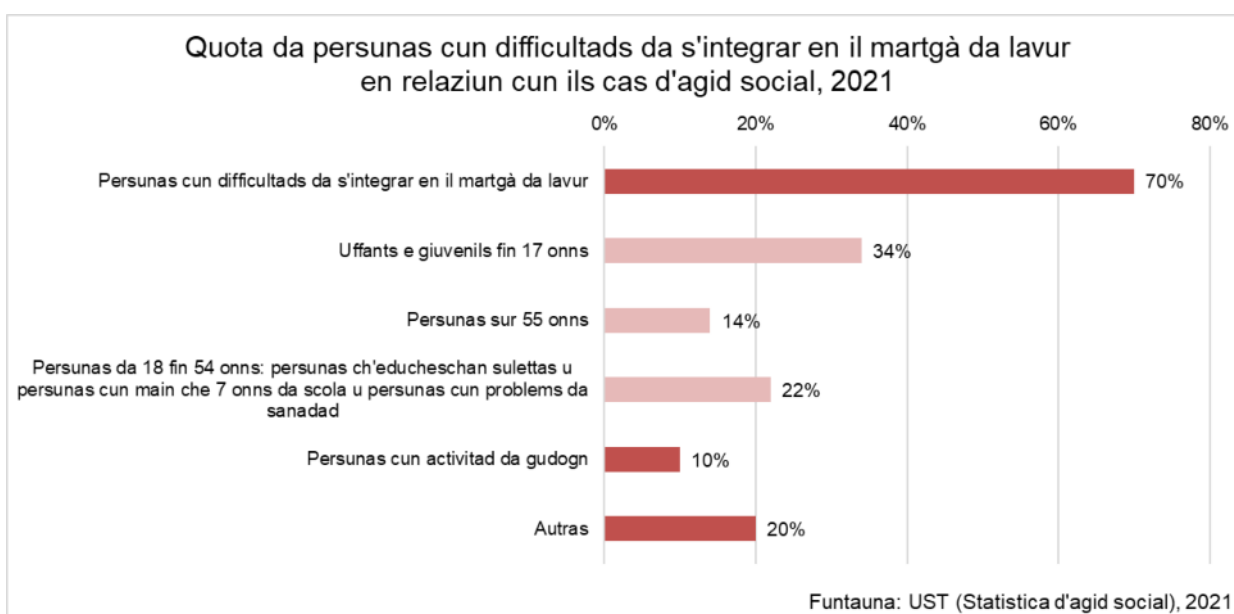

Funtauna: COSAS, Monitoring da l'agid social 2021

Tras la renunzia da la restituziun ord entradas da gudogn vegn bain perseguitada en moda optimala la finamira da (puspè) cuntanscher l'indipendenza economica. En spezial la pandemia da corona ha puspè mussà, ch'i po dar blers differents motivs, per ils quals personas dovràn agid social. Cun la deliberaziun da l'obligaziun da restituziun ord entradas da gudogn vegn stgaffì il stimol d'exaurir cumplainmain l'agen potenzial economic. Ord vista da l'econo-

mia generala vegn qua tras exaurì il pli bain pussaivel il potenzial da resursas da lavur naziunal. Plinavant vegn reducida la lavur administrativa da las vischnancas; la controlla periodica da l'obligaziun da restituziun scrudass.

Sco consequenza dischavantagiusa resultass però il fatg, ch'i vegniss pretendi dal stadi ed en il Grischun da las vischnancas da desister d'ina funtauna da restituziun da las prestaziuns d'agid social. Spezialmain en quels cas, nua che la persuna ch'è vegnida sustegnida anteriuramain, obtegna autas entradas, pudess la mancanza d'ina obligaziun da restituziun ord entradas da gudogn vegnir considerata sco malgista. Ins sto menziunar, ch'i sa tracta qua d'in cas excepziunal fitg rar. Las relaziuns finanzialas ed en spezial las entradas da las persunas ch'èn vegnidas sustegnidas anteriuramain, èn per regla vinavant stgarsas, sco quai ch'i vegn explitgà qua sutvart.

70 pertschient da las persunas sustegnidas han cundiziuns pli difficilas per vegnir integradas en il martgà da lavur. 10 pertschient da las persunas sustegnidas èn – malgrà in'activitad da gudogn – dependentas da prestaziuns da sustegn. Tar 20 pertschient da las persunas sustegnidas èsi pussaivel da las integrar en il martgà da lavur. En quest connex ston ins però resguardar, che 50,3 pertschient da las persunas sustegnidas en la vegliadetgna da 25 fin 64 onns han maximalmain terminà la scola obligatorica. Tar ulteriurs 44 pertschient da las persunas sustegnidas en la vegliadetgna tranter 25 e 64 onns è la pli auta scolaziun terminada in diplom dal stgalim secundar II¹. Las entradas da gudogn che vegnan cuntanschidas suenter la relaschada ord l'agid social correspundan uschia ad entradas modestas.

¹Funtauna: UST – Statistica d'agid social 2021

Tuttina pari dad esser inditgà da prevair in'obligaziun da restituziun per ils cas da relaziuns favuraivlas ord entradas da gudogn, er sche quai èn cas magari rars. Questa obligaziun duai però vegnir concepida tenor las Directivas da la COSAS. Quai signifitga, che mo ina part da las entradas duai esser suttamessa a l'obligaziun da restituziun. La Regenza duai fixar las basas da calculaziun per determinar las entradas ch'èn decisivas per la restituziun. En quest connex sto ella s'orientar a las Directivas da la COSAS. Quellas prevesan, ch'il dubel basegn fundamental plus las ulteriuras posiziuns (custs d'abitar, provediment medicinal da basa ed ulteriurs custs, sco per exempel taglia, assicuranzas, contribuziuns da mantegniment, custs da malsogna) vegn mess en relaziun cun las entradas. Sche las entradas èn pli autas ch'il basegn erui, sto vegnir restituida maximalmain la mesadad da la differenza eruida tranter las entradas ed il basegn imputabel. Sche la Regenza surpiglia exact quest model, duai anc restar avert; impurtant èsi da chattar ina soluziun simpla per las vischnancas executivas.

En cas d'ina durada dal sustegn da plirs onns duai – medemamain en il senn da las Directivas da la COSAS – la restituziun ord entradas da gudogn vegnir fatga valair il pli baud in onn suenter la terminaziun dal sustegn, quai per betg periclitlar l'integraziun sociala ed economica. La fasa da restituziun dura quatter onns. Quai ha per consequenza, ch'i vegn – suenter la scadenza da quatter onns – desistì da la restituziun da las prestaziuns d'agid social che n'èn betg vegnidas cuvridas.

Questas modalitads motiveschan da daventar economicamain independent, er sch'igl exista in'obligaziun da restituziun. Il termin d'in onn fin ch'il dretg da restituziun vegn fatg valair sco er l'obligaziun da restituziun ch'è limitada a quatter onns impedeschan, che las persunas na van betg a lavurar pervia da debits.

4.2 Augment da la facultad

Da cundiziuns finanzialas favuraivlas pervia d'in augment da la facultad discurran ins, sche la persuna sustegnida obtegna meds finanzials senza prestaziun da lavur. Quai po per exempel esser ina ierta u in gudogn da lottaria. Las Directivas da la COSAS recumondan da prevesair in'obligaziun da restituziun en cas da cundiziuns finanzialas favuraivlas pervia d'in augment da la facultad. Recumandà vegni però er da conceder imports libers, sco quels che vegnan resguardads tar la calculaziun da las prestaziuns supplementaras annualas en il senn da la Lescha federala davart las prestaziuns supplementaras tar l'assicuranza per vegls, survivents ed invaliditad (LPS; CS 831.30):

- per persunas singulas 30 000 francs
- per pèrs maridads e per partenadis registrads 50 000 francs
- per mintga uffant minorenn 15 000 francs

En il cas qua avant maun duai la Regenza pudair fixar ils imports libers, quai cun s'orientar a las Directivas da la COSAS. Da relaziuns favuraivlas pon ins partir, sche l'entira facultad (augment da la facultad ensemen cun la facultad eventualmain gia avant maun) surpasa la limita dals imports libers che duai vegnir applitgada. La differenza tranter la facultad, che vegn eruida uschia, e l'import liber po vegnir fatga valair per la restituziun da prestaziuns d'agid social. L'ulteriura facultad, che la persuna sustegnida posseda p.ex. tras respargns d'entradas da gudogn, na dastga betg vegnir pretendida enavos.

Per fixar ils imports libers s'orienteschan ils blers chantuns a las Directivas da la COSAS (AR, BS, FR, GE, GL, JU, LU, OW, SO, TI, UR, VS, ZG, ZH). Intgins chantuns enconuschan agens imports libers (AG, BE, BL, SG, SH). Ils chantuns SZ e TG n'han fixà naginas limitas concretas d'imports libers. En il dretg vertent na prevesa il chantun Grischun nagins imports libers fixads tras lescha.

In'obligaziun da restituziun pervia d'augments da la facultad è giustifitgada e necessaria. Tala duai vegnir concepida en il chantun Grischun en il senn d'ina armonisaziun cun auters chantuns ed en il senn da las Directivas da la COSAS. Ils imports libers che vegnan introducids qua tras e che duain la finala vegnir fixads da la Regenza en l'ordinaziun, pussibiliteschan da stabilir ina reserva finanziaria che po impedir in nov sustegn durant temps difficils. Imports libers unitars procuran plinavant per in'execuziun giuridicamain eguala.

5 Cas spezials tar la restituziun

Las Directivas da la COSAS (E. 2.4) prevesan, che las suandantas prestaziuns na vegnan betg resguardadas tar l'obligaziun da restituziun:

- prestaziuns per promover l'integraziun professiunala u sociala, numnadamain imports d'entrada libers da taglia (IELT), supplements d'integraziun (SInt) u prestaziuns liadas a la situaziun (PLS) en connex cun mesiras d'integraziun
- prestaziuns per cuvrir las premias da l'assicuranza obligatorica per la tgira da malsauns, che vegnan pajadas supplementarmain a la reducziun individuala da las premias (RIP)
- prestaziuns che vegnan pajadas – pervia d'in impediment – complementarmain al providiment da sanadad da la garanzia fundamentala materiala (PLS en connex cun custs da sanadad chaschunads da l'impediment)

En las Directivas da la COSAS (E. 2.5) èsi plinavant previs, che persunas minorennas u persunas giuvnas creschidas, che vegnan sustegnidas durant in'emprima scolaziun, sajan deliberadas da l'obligaziun da restituziun.

5.1 Agid social retratg durant in'emprima scolaziun

Cun la mesira da renunziar a la restituziun en cas da personas giuvnas creschidas che han retratg agid social durant in'emprima scolaziun, duai vegnir engrondida la schanza, che personas giuvnas creschidas cumenzan e termineschan ina scolaziun e pon cumenzar ina independenza economica senza avair debits finanzials. Questa mesira vegn er pretendida dal Cussegl grond en il rom da l'incumbensa Holzinger-Loretz.

Tenor l'art. 302 al. 2 dal Cudesch civil svizzer (CCS; CS 210) ston ils geniturs procurar per lur uffant ina scolaziun generala e professiunala adequata, che correspunda tant sco pussaivel a sias abilitads ed a sias preferenzas. Tenor l'art. 276 al. 2 CCS procuran ils geniturs cuminaivla-main, mintga genitur tenor sias forzas, per in mantegniment duì da l'uffant e surpiglian en spezial er ils custs da la scolaziun. Tenor l'art. 277 al. 1 CCS dura l'obligaziun da mantegniment dals geniturs fin a la maiorenitad da l'uffant. Sch'el n'ha alura betg anc ina scolaziun adequata, han ils geniturs, uschenavant che quai po vegnir pretendì dad els tenor tuttas circumstanzas, da procurar er vinavant per ses mantegniment, fin ch'ina tala scolaziun po vegnir concludida en moda regulara (art. 277 al. 2 CCS). Da quai resulta, ch'ins sto – tar personas giuvnas creschidas che sa chattan en in'emprima scolaziun – attribuir l'emprima prioritad a l'inclusiun dals geniturs. Personas giuvnas creschidas en l'emprima scolaziun vegnan pia sustegnidas en quels cas, ch'ils geniturs èn sezs basegnus, na pon betg sa prestar il mantegniment necessari u n'èn betg pronts d'ademplier lur obligaziun da mantegniment. En l'ultim cas han prestaziuns d'agid social in character da pajaments anticipads. Sche las personas giuvnas creschidas abitan tar ils geniturs, exista da princip mo lura in dretg da retrair agid social, sche er ils geniturs èn dependents da sustegn.

Da princip na duessan personas betg esser dependentas d'agid social economic durant ina scolaziun. La pratica mussa dentant, ch'ils stipendis che vegnan pajads na bastan betg adina per cuvrir ils custs reconuschids. Igl è pia pussaivel, che personas giuvnas creschidas ston retrair contribuziuns da sustegn. Per garantir che personas giuvnas creschidas possian cumenzar ina scolaziun, terminar quella e cumenzar ina independenza economica senza avair debits finanzials, duain ellas – er conform a las Directivas da la COSAS – vegnir deliberadas da l'obligaziun da restituziun per las prestaziuns da sustegn ch'ellas retiran durant l'emprima scolaziun. Personas giuvnas creschidas na duain betg vegnir engrevgiadas gia al cumenzament da lur vita professiunala cun la perspectiva sin in mantun da debits che sto vegnir pajà enavos. I dastga dentant vegnir pretendì da questa gruppa da personas, ch'ellas vivian durant l'emprima scolaziun en la chasada dals geniturs, uschenavant che quai è pretendibel. Uschia pon eventualas prestaziuns d'agid social almain vegnir minimadas. Ins sto menziunar, che personas giuvnas creschidas che na frequentan (anc) nagina emprima scolaziun, ston restituir las prestaziuns d'agid social obtegnidas tenor las reglas usitadas.

Tenor il monitoring da l'agid social 2021 da la COSAS èn las personas giuvnas creschidas deliberadas en 20 chantuns da l'obligaziun da restituir las prestaziuns d'agid social, ch'ellas han retratg durant l'emprima scolaziun.

5.2 Prestaziuns en connex cun mesiras d'integraziun professiunalas e socialas

Las prestaziuns d'agid social en connex cun l'integraziun sociala e professiunala cumpiglia ils imports d'entrada libers da taglia, ils supplements d'integraziun sco er las prestaziuns liadas a la situaziun en connex cun mesiras d'integraziun.

A personas che vegnan sustegnidas da l'agid social e che realiseschan entradas sin l'emprim martgà da lavur ed obtegnan pia in salari conform al martgà, vegnan da princip concedids imports d'entrada libers da taglia. Quai vul dir ch'ina tscherta cumpart da las entradas da gudogn na vegn betg resguardada sco entradas en il preventiv da sustegn. Las personas pertutgadas han uschia a disposiziun meds finansials che surpassan lur minimum d'existenza tenor la legislaziun d'agid social. Cun ils imports d'entrada libers da taglia duai vegnir stgaffi in stimol, per che las personas sustegnidas surpiglian in'activitad da gudogn complessiva e lucrativa.

Cun il supplement d'integraziun pon las prestaziuns da personas che retiran agid social, vegnir reconuschidas finansialmain per lur integraziun sociala u professiunala. In supplement d'integraziun vegn concedì, sche la persuna pertutgada – resguardond sias resursas persunalas – fa in sforz per meglierar sia integraziun sociala u professiunala. Prestaziuns betg pajadas che signifitgan bain in sforz da las personas sustegnidas, ma che na promovon betg lur integraziun, na vegnan betg onuradas cun in supplement d'integraziun. In'exceptiun è il sustegn u la tgira d'in stretg confamigliar (uffant, consorta u consort, genitur). En tals cas po vegnir pajà in supplement d'integraziun, er sche las schanzas da la persuna che porscha agid, na vegnan betg meglieradas sin il martgà da lavur.

En connex cun mesiras d'integraziun vegni discurrì da prestaziuns liadas a la situaziun, sch'i resultan – en il rom da la participaziun ad in program d'integraziun – custs supplementars che vegnan surpigliads da l'agid social. Quai pon per exempel esser custs per l'alimentaziun externa, custs da viadi dal lieu d'abitar al lieu da lavur e.u.v.

L'intent da talas prestaziuns d'agid social è quel, da remunerar personas per lur sforzs e stentas che portan en il meglier cas ina liberaziun da l'agid social. Las personas pertutgadas prestan uschia ina tscherta recumpensa per las prestaziuns d'agid social.

In'obligaziun da restituziun fiss uschia ina cuntradiziun a la concepziun da questas prestaziuns d'agid social, q.v.d. cun in'obligaziun da restituziun giess a perder il stimol dal sistem d'imports d'entrada libers da taglia, da supplements d'integraziun e da prestaziuns liadas a la situaziun. Cun resguardar questas circumstanças èsi da desister d'ina obligaziun da restituziun

da quest gener da prestaziuns d'agid social. Quai correspunda er a la recumandaziun da las Directivas da la COSAS.

5.3 Prestaziuns liadas a la situaziun en il rom da custs da sanadad chaschunads d'in impediment

Las Directivas da la COSAS prevesan, che las prestaziuns ch'èn vegnidas pajadas pervia d'in impediment en moda complementara al provediment da la sanadad da la garanzia fundamentala materiala, èn exceptadas da l'obligaziun da restituziun.

La dumonda è, tgeninas prestaziuns liadas a la situaziun che vegnan propi avant en la pratica en il rom da custs da sanadad chaschunads d'in impediment. Custs chaschunads d'in impediment vegnan da princip quintads giu sur l'assicuranza d'invaliditad (AI), q.v.d. la renta d'invaliditad cuvra per regla il basegn d'ina persuna cun in impediment. Sche la persuna pertutgada dovra agid d'autras persunas per far sias incumbensas quotidianas sco sa vestgir, mangiar, tgirar il corp e.u.v., vegn la finanziaziun fatga sur l'uschenumnada indemnizaziun a persunas dependentas d'agid. Sche la renta d'invaliditad suletta na basta betg, pon vegnir dumandadas prestaziuns supplementaras. En tge dimensiun ch'i pon vegnir fatgas valair prestaziuns supplementaras da l'agid social economic, n'è pia betg vesaveil. La muntada da prestaziuns liadas a la situaziun en il rom da custs da sanadad chaschunads d'in impediment dastgass esser marginala en la pratica. En quels singuls cas, nua che talas prestaziuns vegnan approvadas, duessi vegnir desistì d'ina obligaziun da restituziun. Qua tras vegni garantì che talas prestaziuns vegnan tractadas da medema maniera sco ina renta d'invaliditad, che vegn retratga legalmain e che na sto medemamain betg vegnir restituida. Er las Directivas da la COSAS recumondan da prevair qua nagina obligaziun da restituziun.

5.4 Premias restantas suenter la deducziun da la reducziun individuala da las premias

Las Directivas da la COSAS recumondan d'exceptar da l'obligaziun da restituziun quellas prestaziuns, ch'èn vegnidas pajadas – supplementarmain a la reducziun individuala da las premias – per cuvrire l'assicuranza obligatorica da malsauns. Persunas che retiran agid social han il dretg d'ina reducziun individuala da las premias. L'annunzia per ina reducziun regulara individuala da las premias n'è betg necessaria. La reducziun individuala da las premias vegn compensada automaticamain sur l'assicuranza da malsauns respectiva e deducida dals quints per las premias. Las premias da l'assicuranza da malsauns, che n'èn betg cuvridas cumplainamain sur la reducziun individuala da las premias, vegnan pajadas sur l'agid social.

Dal rest na fissi betg pratitgabel da pretender da las persunas che retiran agid social, ch'ellas midian tar ina cassa da malsauns pli favuraivla, tar la quala las premias vegnissan cuvertas cumplettamain da la reducziun individuala da las premias. D'ina vart stuess quai vegnir ordinà da la vischnanca tras ina decisiun da prestaziuns ch'è contestabla. Da l'autra vart n'èsi betg

pussaivel da midar la cassa da malsauns en cas d'eventuals pajaments mancants. Q.v.d. la vischnanca stuess l'emprim pajar ils debits. Plinavant fissan ils custs administrativs economics en ils pli blers cas sproporzionads en cumparegliaziun cun il retgav, er perquai ch'i n'è insumma betg ditg, che la midada da cassa saja la soluziun definitiva. I n'è numnadamain betg garantì, ch'ina cassa da malsauns resta sur onns propi pli favuraivla, quai che pudess pretender ina nova midada da cassa.

Sut quest aspect na po la differenza tranter la reducziun individuala da las premias e la premia da la cassa da malsauns betg vegnir pretendida enavos da las personas che retiran agid social. En il senn d'ina armonisaziun sto vegnir surpigliada la regulaziun da las Directivas da la COSAS.

5.5 Prestaziuns da libra circulaziun

En connex cun l'examinaziun da l'obligaziun da restituziun recumondan las Directivas da la COSAS da betg resguardar in augment da facultad che resulta dal pajament da prestaziuns da libra circulaziun.

En sia sentenza dals 24 da november 2021 (8C_441/2021) ha il Tribunal federal decidì, che tgi che retira in dabun da libra circulaziun, po da princip disponer libramain da las valurs da facultad respectivas. Correspudentamain n'èn questas valurs da facultad betg privadas da l'access dals crediturs. Ils meds pon vegnir duvrads per pajar auters debits sco er per restituir l'agid social economic retratg. Cun ina impegnabladad restrenschida vegni però – en il rom da l'art. 93 da la Lescha federala davart la scussiun ed il concurs (LSC) – tegnì quint da l'intent dal dretg da provediment. Tenor quel duain quests meds servir sco dabun da vegliadetgna, cura ch'il cas da provediment cumenza. Sin basa da la sentenza dal Tribunal federal na dastgan betg vegnir previsas excepziuns per la restituziun ord prestaziuns da libra circulaziun.

5.6 Resumaziun concernent cas speziels

Per resumar duai vegnir desistì da la restituziun en ils suandants cas speziels:

- personas giuvnas creschidas na duain betg vegnir obligadas da far restituziuns da prestaziuns da sustegn ch'ellas retiran, durant ch'ellas absolvan in'emprima scolaziun. Uschia poi vegnir garantì, che personas giuvnas creschidas pon cumenzar e terminar ina scolaziun e ch'ellas pon far il pass en l'indipendenza economica, senza avair debits ch'ellas ston pajar enavos.
- D'excluder da la restituziun èn las prestaziuns d'agid social en connex cun l'integraziun professiunala e sociala, sco imports d'entrada libers da taglia, supplements d'integraziun e prestaziuns liadas a la situaziun en connex cun mesiras d'integraziun. Uschiglio resultass numnadamain ina cuntradiziun a la concepziun da questas prestaziuns socialas.

- Las prestaziuns liadas a la situaziun ch'èn vegnidas pajadas complementarmain a la garanzia fundamentala materiala pervia d'in impediment, na duain betg stuair vegnir restituidas, quai en il senn che talas prestaziuns vegnian tractadas da medema maniera sco la renta d'invaliditad. Dal rest dastgass l'impurtanza da questas prestaziuns esser marginala en la pratica.
- Las premias da l'assicuranza da malsauns, che n'èn betg cuvridas cumplainamain sur la reducziun individuala da las premias, vegnan pajadas sur l'agid social. Da l'obligaziun da restituziun ston ellas però vegnir deliberadas.

Percunter duai in augment da facultad tras il pajament da prestaziuns da libra circulaziun vegnir resguardà tar l'obligaziun da restituziun.

En il cas qua avant maun duai la Regenza survegnir la pussaivladad da prevair autras excepziuns. En quest connex sto ella s'orientar a las Directivas da la COSAS.

6 Explicaziuns tar las novas disposiziuns

Artitgel 11

Alinea 1: La disposiziun vertenta sto vegnir abolida senza cumpensaziun. Da nov vegn menziunà qua il princip ch'era statuì fin ussa en l'al. 2, che prestaziuns da sustegn retratgas èn suttamessas a l'obligaziun da restituziun.

Medemamain sco fin ussa vali vinavant, ch'ina restituziun po succeder mo, per quant ch'i na resulta nagina nova basegnusadad. Quai na sto dentant betg pli vegnir menziunà explicitamain, perquai che quai resulta da las novas disposiziuns tenor ils art. 11a fin 11c.

Pervia da la surannaziun da 15 onns sa referescha la restituziun mo a las prestaziuns ch'èn vegnidas pajadas durant ils ultims 15 onns.

Alinea 2: La restituziun da prestaziuns ch'èn vegnidas retratgas legalmain sa drizza tenor las novas disposiziuns dals art. 11a fin 11c. Ellas èn il cuntegn essenzial da la revisiun qua avant maun. Sco fin ussa vegni prescrit, ch'i na vegnan incassads nagins tschains sin questas pretensiuns da restituziun.

Alinea 3: Questa disposiziun vegn adattada mo redacziunalmain. Prestaziuns da sustegn ch'èn vegnidas retratgas illegalmain ston vegnir restituidas cun tschains.

Alinea 4: Il cuntegn da questa disposiziun na vegn betg midà en il rom da la revisiun qua avant maun. I vegn sulettamain fatga in'adattaziun redacziunala; na pertutga betg il text rumantsch.

Alinea 5: Las reglas da surannaziun restan las medemas.

Alinea 6: Questa disposiziun po vegnir abolida senza cumpensaziun.

Alinea 7: Fin ussa è vegnidas regladas qua las excepziuns da l'obligaziun da restituziun. Da nov vegn quai fatg en ils art. 11a fin 11c. L'al. 7 po pia vegnir aboli.

Artitgel 11a

En questa nova disposiziun vegni reglà, che la persuna sustegnida sto restituir las prestaziuns da sustegn retratgas, uschenavant che sias relaziuns d'entrada permettian quai (guardar cifra 4.1 qua survant). Tenor il princip, ch'ina restituziun dastga vegnir pretendida mo, per quant ch'i na resulta nagina nova basegnusadad, na vegnan betg resguardadas tut las entradas per la restituziun. La calculaziun exacta da las parts da las entradas ch'èn suttamessas a l'obligaziun da restituziun, vegn surlaschada a la Regenza. Ella regla quai en in'ordinaziun. En quest connex sto ella però sa tegnair vi da las Directivas da la COSAS.

La finala vali, ch'ina obligaziun da restituziun pervia da meglras relaziuns d'entrada resulta pir in onn, suenter ch'il sustegn è vegnì retratg l'ultima giada. Ultra da quai scada tala puspè suenter 4 onns.

Artitgel 11b

Questa disposiziun regla l'obligaziun da restituziun suenter in augment da facultad (guardar cifra 4.2 qua survant). A la persuna che sto far ina restituziun vegnan concedids imports libers. L'autozza dals imports libers vegn la Regenza a fixar en l'ordinaziun. En quest connex sto ella s'orientar a las Directivas da la COSAS. Quest imports libers ston vegnir deducids da l'augment da facultad. Sch'igl exista ulteriura facultad d'in auter gener, vegn quella resguardada cun calcular ils imports libers, q.v.d. l'import liber sa reducescha correspondentamain a la facultad d'auter gener ch'è eventualmain avant maun. Il substrat da restituziun exista però vinavant en cas d'in augment da facultad.

Artitgel 11c

Qua vegnan regladas per lescha las excepziuns da l'obligaziun da restituziun, quai correspondentamain a las explicaziuns en la cifra 5 qua survant. Las excepziuns vertentas da l'art. 11 al. 7 LS vegnan gia resguardadas en la nova disposiziun da l'art. 11c al. 1 lit. b e na ston betg pli vegnir menziunadas separadamain.

La Regenza survegn la pussaivladad da prevair ulteriuras excepziuns en l'ordinaziun. En quest connex sto ella s'orientar a las Directivas da la COSAS.

7 Consequenzas finanzialas e persunalas

7.1 Consequenzas finanzialas

Las consequenzas finanzialas da la midada da la lescha na pon betg vegnir stimadas. Pervia da las novas regulaziuns duessan teoreticamain pudair vegnir pretendidas enavos damain prestaziuns da l'agid social. Perquai che l'execuziun n'era betg vegnida fatga en moda unitara e perquai ch'i n'existan strusch datas, n'èsi er betg pussaivel d'inditgar mo approximativamain, en tge dimensiun che las restituziuns vegnan a sa reducir.

7.2 Consequenzas persunalas

Tras la midada da lescha na vegnan spetgadas naginas consequenzas persunalas.

8 Entrada en vigor

La revisiun parziala duai entrar en vigor il 1. da schaner 2025.